

Федьович О. М. Особливості формування професійного інтересу майбутніх учителів фізики у позааудиторній роботі // Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 22-23 травня 2014 р.) / За ред. О. А. Дубасенюк, В. А. Ковальчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 355-362.

Федьович О. М.,
аспірант кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет ім. І. Франка)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕРЕСУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ У ПОЗААУДИТОРНІЙ РОБОТІ

Постановка проблеми. У сучасних умовах здійснюються активні пошуки шляхів удосконалення педагогічних технологій підготовки вчителів фізики, зорієнтованих на формування широкої професійної компетентності, розвиток творчих і потенційних можливостей, забезпечення ефективних умов для самоосвіти та самовиховання студента. Суттєвою особливістю сучасного підходу до вирішення актуальних проблем підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів у ВНЗ є необхідність посилення уваги до формування професійного інтересу майбутніх фахівців, зокрема й у позааудиторній роботі зі студентами. Наявність професійного інтересу під час навчання передуює початку професійного шляху майбутнього вчителя фізики. Саме тому його формування є одним із головних завдань вищої школи, адже професійний інтерес сприяє зростанню міцності теоретичних знань, посилює самостійність, ініціативність та свідомість студентів, забезпечує зростання продуктивності праці, зумовлює розвиток творчих особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади щодо змісту та особливостей організації підготовки педагогічних кадрів ґрунтуються на положеннях Законів України "Про освіту", "Про вищу освіту", Національної доктрини розвитку освіти в Україні, Болонської декларації, Державної національної програми "Освіта (Україна ХХІ століття)", Державної програми

"Концепція педагогічної освіти", Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах.

Результати аналізу наукової літератури свідчать, що проблема професійного інтересу розглядається здебільшого психологами та педагогами. Зокрема, професійний інтерес майбутніх фахівців досліджують М. Агапова, Л. Божович, С. Бондаренко, М. Гамезо, В. М'ясищев, О. Савченко, А. Реан, В. Римкявичене, О. Шаповал та ін. Теоретико-методичні та практичні основи формування професійного інтересу майбутніх вчителів відображені у наукових доробках вітчизняних та зарубіжних учених (Т. Гайкова, Т. Калініна, Л. Кацова, В. Кузьмін, Л. Смеречак, А. Штифурак та ін.). Висвітленню проблем удосконалення позааудиторної роботи присвячено праці А. Алексюка, С. Вітвицької, О. Гаврилюк, М. Донченко, О. Дубасенюк, Л. Кондрашової, З. Курлянд, О. Кучерявої, І. Соколової та ін.

Віддаючи належне напрацюванням, здійсненим у цій галузі науки, варто зазначити, що питання формування професійного інтересу майбутніх вчителів фізики під час організації позааудиторної роботи студентів ще не знайшли свого належного обґрунтування, що зумовило актуальність дослідження, його теоретичну і практичну значущість.

Метою статті є аналіз особливостей формування професійного інтересу майбутніх учителів фізики у позааудиторній роботі ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Позааудиторну роботу важливо організувати таким чином, щоб створити педагогічні ситуації, обставини, які б спонукали студента чітко визначити свою позицію, мотиви поведінки, проектувати майбутню професійну діяльність тощо. Вони мають сприяти формуванню позитивного ставлення до обраної професії, усвідомленню престижності майбутнього фаху, набуттю професійних знань, умінь та навичок, тобто формувати професійний інтерес. Під *професійним інтересом* ми розуміємо вибіркочу спрямованість особистості на професійну діяльність, що характеризується позитивним емоційним ставленням до неї, вольовою активністю, ціннісними орієнтаціями, пов'язаними з цією діяльністю та спонукає до оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками.

Значну увагу під час проведення позааудиторної роботи варто приділити використанню *тренінгів*, спрямованих на професійну підготовку майбутніх учителів фізики. Вони сприяють підвищенню

професійної мотивації, вольової активності, вдосконаленню інтелектуальних процесів, професійних знань, умінь та навичок майбутніх фахівців.

Тренінги досить широко використовуються у психології, педагогіці, соціології, економіці тощо. Тому існують різні трактування цього поняття. Зокрема, у педагогічному енциклопедичному словнику тренінг визначають як інтенсивне навчання з практичним спрямуванням. На відміну від навчання, спрямованого на формування системи знань, тренінг спрямований на розвиток навичок, засвоєння учасниками нового досвіду [1, с. 291]. А. В. Семенова зазначає, що тренінг – це організаційна форма навчально-виховної роботи, яка спирається на досвід і знання студентів. Він створює позитивну емоційну атмосферу, що є запорукою формування професійного інтересу [2, с. 48].

У літературі часто зустрічаються тренінги особистісного зростання, тренінги вирішення конфліктів, комунікативні тренінги тощо. Але в нашому дослідженні актуальними є професійні тренінги, які розглядає в своїх працях А. Маркова. Під професійним тренінгом вона розуміє систему вправ, які спрямовані на розвиток, формування або корекцію у студента необхідних професійних якостей [3].

А. Маркова також зазначає, що тренінг виконує наступні функції: перетворюючу, корегуючу, профілактичну. Цей вид тренінгу у процесі підвищення професійного інтересу майбутніх учителів фізики сприяє формуванню цілісного уявлення про майбутню професію, а також про окремі види професійної діяльності вчителя. Крім того, відбувається розвиток мотиваційної сфери студента, а, отже, і мотиваційного компонента професійного інтересу, адже майбутній вчитель знаходить нові мотиви, цінності, будує систему цілей професійної діяльності. Професійний тренінг дозволяє оволодіти прийомами керування емоційним станом, вчить долати труднощі та перепони у професійній діяльності, а також розвиває увагу, пам'ять, спостережливість і мислення. Для підвищення професійного інтересу важливо проводити тренінги, які спонукають до інновацій, професійної творчості й самовдосконалення.

Результатами професійного тренінгу є зростання професіоналізму, підвищення ефективності професійної діяльності, переважання позитивних емоцій, зростання рівня задоволеності

студента процесом навчання, а отже й формування професійного інтересу [3].

Таким чином, тренінг сприяє вдосконаленню мотиваційного, емоційного, інтелектуального та вольового компонентів професійного інтересу майбутнього вчителя фізики.

Формуванню професійного інтересу майбутніх вчителів фізики сприяє використання *проектної діяльності* у позааудиторній роботі. Вона передбачає мотивоване вирішення певної проблеми шляхом самостійних дослідницьких дій студентів з обов'язковим представленням отриманих результатів у вигляді створення проекту. Тобто, метою проектної діяльності є стимулювання інтересу майбутніх учителів до вирішення окремих професійних завдань та проблем, що передбачає оволодіння ними певною сумою знань та набуття умінь.

В основі цієї діяльності лежать: уміння орієнтуватися в інформаційному просторі; уміння самостійно здобувати та поглиблювати знання з фахових дисциплін; уміння інтегрувати свої знання з різних галузей науки; розвиток професійного мислення, творчості, ініціативності; розвиток навичок дослідницької роботи; розвиток пізнавального і професійного інтересу студентів [4].

Крім того, створення проектів передбачає використання нових інформаційних технологій, які надзвичайно важливі для професійної діяльності майбутнього вчителя фізики. Сучасні програмні засоби дають можливість моделювати складні, дорогі або небезпечні реальні фізичні експерименти, візуалізувати абстрактну інформацію за рахунок динамічного представлення об'єктів та процесів мікро-, макросвіту, тощо. Таким чином, проектна діяльність дозволяє майбутньому вчителю фізики вільно орієнтуватися в сучасній інформаційній інфраструктурі суспільства, уміти ефективно користуватися цими можливостями в своїй професійній діяльності [5].

У позааудиторній роботі ВНЗ для формування професійного інтересу майбутніх учителів фізики доцільно використовувати *ділові ігри*. Ділові ігри створюють умови для формування уявлення про майбутню професійну діяльність, позитивної мотивації, розвитку професійного мислення та уваги, а також подолання певних труднощів. Ділові ігри навчають майбутніх вчителів приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, опрацьовувати найрізноманітніші професійні ситуації, відстоювати свої пропозиції.

Такий вид ігрової діяльності забезпечує активну позицію кожного учасника, яка викликає емоційний підйом. Теоретичні знання, уміння й навички можуть використовуватися студентами творчо в умовах, наближених до практичної професійної діяльності, враховуючи реалії сьогодення. Саме ділова гра моделює реальний педагогічний процес, дозволяє штучно відтворювати реалістичні, професійно значущі для майбутнього вчителя умови. Тим самим у процесі ділової гри учасники «проживають» події в ігровій формі, що дозволяє відпрацювати навички і вміння. У процесі гри, як і в житті, можливі помилкові рішення, але вони швидко виявляються самими студентами. Такий контроль є коректним, природним, об'єктивним, не викликає негативних емоцій і сприяє об'єднанню, оскільки відображає колективне мислення [6]. Таким чином, ділова гра сприяє створенню позитивного емоційного ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності, підвищенню мотивації, розвитку творчого мислення та загалом професійного інтересу.

Значний вплив на формування професійного інтересу майбутніх учителів фізики в умовах позааудиторної роботи університету має використання *методу кейсів*. Кейс – від англійського "case" – ситуація. Як зазначає О. Шовкопляс, необхідність впровадження кейс-методу в практику освіти обумовлена двома тенденціями. Перша тенденція впливає із загальної спрямованості розвитку освіти, її орієнтації не тільки на отримання конкретних знань, але і на формування умінь і навичок розумової діяльності, на розвиток здібностей, серед яких особлива увага приділяється здатності до навчання, зміні парадигми мислення, умінню переробляти величезні масиви інформації. Друга тенденція обумовлена розвитком вимог до якостей особистості фахівця, який, крім відповідності вимогам першої тенденції, має володіти також здатністю адекватно поводитися в різних ситуаціях, уміти системно ефективно діяти в умовах кризи [7].

Суть методу кейсів полягає в тому, що майбутньому вчителю пропонують осмислити реальну професійну ситуацію, яка певним чином зафіксована у вигляді кейсу. Ця ситуація не тільки відображає проблему, а й актуалізує певний досвід і комплекс знань, які необхідно засвоїти при вирішенні даної проблеми [8].

Перевагою кейс-методу у розвитку професійного інтересу майбутніх учителів фізики є те, що він формує в студентів позитивну мотивацію до навчання, систему професійних цінностей,

професійних позицій, життєвих установок, своєрідного професійного світовідчуття. Крім того, даний метод долає класичний дефект традиційного навчання, пов'язаний з «сухістю», неемоційним викладом матеріалу, адже емоцій і творчої конкуренції у цьому методі багато [9, с. 4].

Кейс є описом конкретної ситуації, що траплялася на практиці і містить в собі деяку проблему, яку й необхідно вирішити. За допомогою кейсу в навчальну аудиторію приноситься частина реального життя, реальна ситуація, яку потрібно проаналізувати, надати обґрунтоване рішення та знайти причину її виникнення. Розбираючи кейс, студенти фактично отримують готове рішення певної проблеми, яке вони зможуть застосувати в аналогічних обставинах під час професійної діяльності [8].

Таким чином, використання кейс-стаді в позааудиторній роботі дозволяє наблизити діяльність студентів до реального життя і зробити її практично-орієнтованою до майбутньої професії, а отже розвивати професійний інтерес.

Висновки. Отже, застосування різноманітних форм і методів позааудиторної роботи у ВНЗ є неодмінною умовою розвитку професійного інтересу майбутніх учителів фізики. Її результативність підвищується, коли вона містить систему, спрямовану на тісну взаємодію теорії та практики, враховує особистісні якості студентів, передбачає творчий характер розв'язання професійних педагогічних проблем.

Література:

1. Педагогический энциклопедический словарь / [гл. ред. Б. М. Бим-Бад]. – М. : Большая российская энциклопедия, 2003. – 528 с.
2. Семенова А. В. Развитие профессиональной компетентности фахівців засобами парадигмального моделювання (інтерактивний тренінг) / А. В. Семенова. — Одеса : СВД Черкасов М. П. , 2006. — 130 с.
3. Маркова А. К. Психология профессионализма. / А. К. Маркова. - М. : Знание, 1996. - 308 с.
4. Мельман В.О. Проектний підхід до формування мотивації навчально-професійної діяльності студентів вищих навчальних закладів / В.О. Мельман // Коммунальное хозяйство городов : Наук.- техн. сб. – К. : Техніка, 2010. – Вип. 94.– С. 390-394.
5. Мартинюк О. С. Інформаційно-комунікаційні технології в процесі підготовки майбутніх учителів фізики / О. С. Мартинюк // зб. наук. пр. К-ПНУ. – Кам'янець-Подільський : К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2009.– Вип. 15. – С. 79 – 81.

6. Петрова І. Проектні можливості ділових ігор / І. Петрова // Вісник Львівського університету. – Львів, 2003. – Вип.17. – С. 118-128.

7. Шовкопляс О. І. Використання кейс-методу в процесі професійно-орієнтованого навчання англійській мові у вузі / О. І. Шовкопляс // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. - Луганськ, 2013. - № 14(2).-С. 207-212.

8. Малинина М. Метод case-study в неформальному освіті [Електронний ресурс] / М. Малинина // Освіта. – Режим доступу: http://adukatar.net/wp-content/uploads/2009/12/adukatar_2_Pages_2-8.pdf.

9. Антипова М. В. Метод кейсов (case-study) / М. В. Антипова. – М. : ФГБУ ВПО «Маргту», 2011. – 150 с.